

riaalsesse ja vaimsesse tootmisse. Selline «ebavõrdsus» on sügavalt õigustatud, sellela pole võimalik meie eesmärkide elluviimine.

Ühiskonna suhtumises üksikini-
messe ilmneb õiglus kõigepealt
materiaalse ja moraalse stimuleeri-
mise praktikas. Peamised raskused
tulenevad sellest, et praegu kehtiv
töö tasustamise süsteem oma palka-
de, tariifimäärade, lisandite, preemia-
te, koefitsientide ja muuga kujunes
ajalooliselt ilma küllaldase teoreetil-
lise põhjendusest. Meie majandusliku
mõtlemise ees seisab ülesanne luua
kindel konstruktsioon, mis võimaldaks
paremini eristada raskeid ja lihtsa-
maid tööliike. Ilma niisuguse dife-
rentseerimismehhanismiga nõrgene-
vad töötajate raskemasse ja pingeli-
semasse tootmissfääri lülitamise stiimulid.

Inimesi võrdsustatakse kahtlemata
teatud määral ühiskondlike tarbimis-
fondide kaudu, vähendatakse nende-
vahelist distantssi. Koos sellega loo-
vad ladusalt tegutsev töötasusüs-
teem ning ergutusabinõud võimaluse
saada soodustusi ja eeliseid, eeldu-
sed küsimuse õiglaseks lahendamise-
seks, nivelleerimise ja võrdsustamise
takistamiseks. On ainult vaja, et need,
kes saavad ühiskonnalt õiguspäraselt
rohkesti hüvesid, ilmutaksid tagasi-
hoidlikkust oma isikliku panuse hin-
damisel.

Viimasel ajal tõstetakse kõigis meie
elanikkonnakihtides üha järjekindla-
malt üles küsimus kõlbelisest elukor-
raldusest ja sotsiaalsest õiglusest.
Töötajad reageerivad eriti teravalt
sotsialistliku ühiskonnakorra olemu-
sega täielikus vastuolus olevatele
nähtustele. Jutt on nõukogude sea-
duste otsesest rikkumisest, võimalu-
sest elada kahtlaste vahendite ar-
vel, bürokratismist, muiduleivasöömi-
sest, joomisest. Kõrvuti õiguslike ja
administratiivsete sanktsioonide tu-
gevnemisega, mõnede lünkade lik-
videerimisega meie seadusandluses
on praegu vaja rohkem kui kunagi
varem tugevdada ühiskondliku arva-
muse jõudu, pöörduda kõigi inimeste
südametunnistuse poole, mitte luba-
da mis tahes ebaõiglust. Eriti kehtib
see kommunistide kohta. Just nemad
peavad kõigepealt seisma meie print-
siipide kaitsel. NLKP põhikirja uue
redaktsiooni projektis on partei liik-
mete kohustuste hulgas nõue igale
kommunistile: järgida sotsialismile
omast sotsiaalse õigluse printsiipi.

Õiglusel on ka teine tähtis suund —
üksikisikult ühiskonnale. Kõige suu-
rem rõõm ja tõeline õnn haarab ini-
mest tema eneseteostuse käigus,
töös ühishüvanguks. Tänapäev sotsiaal-
se õigluse printsiipide elluviimine
peab olema maksimaalselt seostatud
nõukogude rahva ees seisva pea-
ülesandega — oluliselt kiirendada
meie maa arengut ja majanduslikku

materjalide põhjal

Tallinn, Kohtu tänav 6. Eesti NSV
Ülemnõukogu saadikud Arno Kõörnäl
on järjekordne valijate vastuvõtu
päev. Milliseid muresid te lahendate?

Minu kui saadiku juurde tulevad
valijad kaht liiki küsimustega. Ühed
on vahetult isikut puudutavad mured,
peasjalikult korteri või töökohaga
seotud raskused. Sageli taotletakse
uue lasteasutuse või kultuuriobjekti
ehitamist, kaevatakse bürokraatliku
asjaajamise peale ametiasutustes.
Teised küsimused käivad minu eriala,
majanduse kohta.

Üldiselt on meie inimeste huvi ma-
jandusküsimuste vastu viimastel aastatel
tublisti tõusnud. Inimesed,
kellega olen kokku puutunud, nende
hulgas ka töölisel, ei märka majan-
duselus kaugeltki ainuüksi pinna-
pealseid puudusi või positiivseid ja
negatiivseid nähtusi üldse. Nad näe-
vad ka nähtuste süvamehhanisme ja
oskavad neid teoreetiliselt põhjenda-
da. On pakutud välja uut majandus-
süsteemi ja majandusteaduse uusi
teoreetilisi aluseid. Palju ettepane-
kuid on tehtud meie vabariigi ma-
janduse disproportsioonide kõrval-
damiseks, sealhulgas sotsiaalse infra-
struktuuri kiiremaks arendamiseks.

ei pruugi sugugi alati olla sotsiaal-
selt mõjus. Teinekord tekivad isegi
vastuolud. Me orienteerime ettevõt-
teid kasumi suurendamisele ja efek-
tiivsele majandamisele. Samas on
teada, et lastekaupade tootmine ei
ole üldiselt kuigi tulus. Tootja huvi
silmas pidades, s.t. arvestades vaid
majandusefekti, peaksime lastekau-
pade hindu muutma. Samasugune
olukord on toiduainete tootmisel, kus
riik maksab näiteks lihale ja piima-
le eelarvest suurt dotatsiooni. Ka
korteriüüri puhul pörkuvad majan-
duslikud ja sotsiaalsed huvid. Nii-
siis on majandusküsimuste lahenda-
mine tihedalt seotud sotsiaalsetega.
Seetõttu ei saagi majandusteadlased
üksipäini otsustada, kuidas ühis-
kondlikus elus lahendada ulatuslikke
majandusprobleeme.

Üldiselt on arvukad kohtumised
(eelmisel aastal ligi 40) ja valijate
küsimused mulle kasulikud, sest nad
avardavad ettekujutust majandus-
jate seostatusest teiste ühiskonnaelu
valdkondadega. Ühtlasi peegeldavad
nad seda, kuidas ühele või teisele
majandusküsimuses vastu võetud ot-
susele reageeritakse praktilises tege-
vuses.

VASTUTADA JA TEGUTSEDA

INTERVJUU
akadeemik
ARNO KÕÖRNAGA

Ka meie, majandusteadlased, pakume
välja ühe või teise probleemi puht-
majandusteaduslikke lahendusi ja
teinekord arvame, et neid kõiki tuleks
aktsepteerida. Tõepoolest, need on
majanduslikult hästi põhjendatud
ning seepärast oleme mõnikord ülla-
tunud, kui neid ettepanekuid vastu ei
võeta. Suhtlemine valijatega kinnitab
aga tõsiasi, et majandusküsimused
on tihedalt seotud sotsiaalsetega ning
majanduslikult optimaalne lahendus

Nõukogudemaa ühtse majandus-
arengu põhisuundade projektis aast-
taiks 1986—1990 ning ajavahemikuks
kuni 2000. aastani on Eesti NSV-le
planeeritud ennaktempo põlevkivi-
töötlemise-, elektroonika ja aparaadi-
tööstuse arengule. Milliseid konk-
reetseid ülesandeid püstitab see meie
vabariigi teadlaspere ette?

Põlevkivitöötlemise ennaktempo
arendamise all ei tule mõista põlevki-

Alar Tatsi foto

vi tootmise ja kaevandamise olulist suurenemist tonnides, see võiks jääda aastas 30 miljoni tonni piiridesse, sest meil pole mõtet suurendada elektrienergia tootmist. Küll aga peavad teadlased välja töötama põlevkivi ja fosforiidi kompleksse kasutamise tehnoloogia, seda majanduslikult ja ökoloogiliselt põhjendama. Rakvere rajooni leiukohas Kabalas peame otsustama, missugust tehnoloogiat rakendada põlevkivi, diktüoneema kiltkivi ja fosforiitide maa-alusel kaevandamisel. Põlevkivimaardlate hõlvamise ja kompleksse kasutamise programmiga on seotud Eesti NSV Teaduste Akadeemia neli instituuti. Teadlased uurivad uusi tehnoloogilisi võimalusi põlevkivi kasutamiseks energeetikas, samuti põlevkivist vedelkütuse tootmiseks. Otsitakse uusi lahendusi põlevkivituha kasutamiseks põldude lupjamilisel ja väetamisel, samuti ehitusmaterjalide tootmisel. Meie vabariigi teadlased uurivad ka Volga basseini põlevkivi füüsikalise-keemilisi omadusi ning on konstrueerinud katseseadme kaheastmeliseks põletamiseks eelgaasistamisega keevkõhis. Mõistagi on need vaid mõned näited põlevkiviteadlaste töömailt.

Elektrotehnika ja aparaaditööstuse ennakareng meie vabariigis on igati põhjendatud ja perspektiivne, sest see

nõuab vähe metalle ja muid toormaterjale ning kvalifitseeritud tööjõudu. Et me selles osas esirinnas püsime, näitab üleliidulise nõudmise pidev kasv suurte kogemustega Tallinna Kalinini-nimelise Elektrotehnikakaoondise ja Pöögelmanni-nimelise Elektrotehnikatehase toodangu järel. Elektrotehnika ja aparaaditööstuse ennakarengut tingib suuresti ka see, et Nõukogude Eesti teadus on nende valdkondade heaks andnud üht-teist kaalukat. Füüsika Instituut, tuginedes uut tüüpi laserite konstrueerimise kogemustele, juurutab tootmisse RET-is laserplaadimängija. Küberneetika Instituudi teadlased on välja töötanud mitmed aparaadid ja seadmed tehnoloogiliste protsesside automaatjuhtimiseks. Nõudmine seesuguse tehnika järele on suur nii meil kui ka väljaspool vabariiki. Kahjuks pidurdab nõudmiste rahuldamist see, et ükski meie vabariigi ettevõtte tööstuslikult neid aparaate ja seadmeid veel ei tooda. Seepärast peame sellel viisaastakul oma tööstusstruktuuri ajakohastama, üle minema moodsamale toodangule, mis on teaduslik-tehnilise progressi eeltingimus. Ettevõtted, kelle toodang on vananenud ning kes ei täida plaani, tuleb kiiresti ümber profileerida. Praegu leiab osa meie teadlaste töö-

dest rakendamist vennasvabariikides. Nii toodetakse näiteks kromatograafe Joškar-Olas, lasereid Minskis, Kiievis ja Moskvast. Kuid me võiksime ja peaksime sedasama tegema ka koduvabariigis.

Eesti NSV Teaduste Akadeemia on ülevaade selle kohta, millist konkreetset abi meie vabariigi suuremad tööstusettevõtted tootmise intensiivarengu käigus teadlastelt ootavad. Millised on probleemid, kuidas neid lahendada?

Eesti NSV Teaduste Akadeemiale esitatud soovid ja ettepanekud jagunevad sisu poolest kolmeks. Esimesed on jõukohased koduvabariigi teadlastele. Näiteks fosfaadivabade sünteetiliste pesemisvahendite loomine, ilmastikukindlate fassaadivärvide tootmise juurutamine, kartuli koristusjärgse töötlemise seadmete väljatöötamine, toksiinide määramine ja kahjutuks tegemine loomasöödas jne. Teiste ettepanekute lahendamiseks puuduvad kohapeal ressursid, inimesed ja vastavad uurimisinstituudid. Kolmandat liiki probleeme võivad edukalt lahendada harukondlikud uurimisasutused või tehaseadus. Kahjuks töötavad meil veel ministerriumide alluvuses arvukad konst-

rueerimis-tehnoloogiabürood, mis on aga koormatud jooksva tööga ning tehnika progressile vähe kaasa aitavad. Loodetakse, et uuringud teevad nende eest ära akadeemia ja kõrgkooli teadlased. Praeguses olukorras on vajalik, et kõik harukondlikud teadusasutused hakkaksid tegema just seda, milleks nad on kutsutud ja seatud, seda enam, et meie vabariigi harukondlikul teadusel ei puudu märkimisväärsed saavutused. Viljakalt tegutseb näiteks Kohaliku Tööstuse Ministeeriumi juures asuv Projekteerimise, Tehnoloogia ja Kujunduse Instituudi büroo «Efekt», mis tegeleb tehniliste uuenduste väljatöötamise ja juurutamisega ministeeriumi ettevõtetes. Edukalt kulgeb juhtimisprobleemide lahendamine Kergetööstuse Ministeeriumi Juhtimissüsteemide Projekteerimis- ja Konstrueerimisbüroos jne.

Paraku näitab tootmise arengu kiirendamiseks tehtud ettepanekute analüüs ka seda, et probleemide hulgas, mille lahendamist vabariigi ettevõtted vajalikuks peavad, on paljud juba teadlastel läbi uuritud. Tootmisel puudub selle kohta aga informatsioon — asjaolu, mis kohustab meid arendama veelgi tihedamat teadus- ja tootmiskollektiivide vahelist koostööd.

Kõneleme juba mõnda aega uuest majandusmõtlemisest, kokkuhoiust, säästlikkusest. Mida teie arvates oleks vaja teha, et näiteks endiselt inertsist ja ükskõiksusest tingituna ei põleks kommunaalmajade koridorides südapäeval või tühjades koolimajades südaööl asjatult lambid, et tarbetute vedudega ei läheks tuulde miljoneid riigi rublasid? Millised meetodid on teie arvates tõhusad meie ühiskonna üksikliikmetes uue mõtteviisi kujundamisel?

Säästlikkuse ja kokkuhoiu tagamiseks on vaja muuta tootmise tehnoloogiat ja materiaalseid tingimusi. Ülearuse elektrivalguse võiks ju välja lülitada automaatselt — sääraseid abilisid tuleb lihtsalt tootma hakata. Mis puutub aga ebaperemehelikesse kaubavedudesse ja teistesse analoogilistesse nähtustesse meie rahvamajanduses, siis siin on vaja juhtimissüsteemi ümber korraldada. Eriti meie väikeses vabariigis torkavad silma ametkondlikud barjäärid ja kõik, mis sellest johtub, kaasa arvatud ka ebaratsionaalsed veod. On selge, et juhtimise lihtsustamine võimaldab likvideerida ametkondade erihuvi ja vähendada bürokraatlikku asjaajamist — sõnaga, lahendada need probleemid, mis on tingitud harukondliku juhtimise süsteemi ülerõhutamisest. Et praegu meie maal asjad tublisti edasi nihkuvad, näitab ühtse Agrotööstuskomitee moodustamine. Ka

tööstus võiks põllumeestelt eeskuju võtta ning moodustada näiteks vaid ühe masinaehituse ministeeriumi; sama võiks toimuda kultuuri jt. valdkondades.

Vastates küsimuse teisele poolele arvan, et uut majanduslikku mõtlemist saab ikkagi juurutada eeskätt majandusmeetoditega. Oletame, et ettevõtte peab maksma kehva toodangu või tarnelepingu rikkumise eest trahvi ettevõtte stimuleerimisfondist. See mõjutab kohe nii tööliste kui ka tippjuhi sissetulekut. On päris selge, et siis jõuab nn. majanduslik mõtlemine iga kollektiivi liikmeni. Aga seda me ju taotlemegi! Või teine näide: räägime ja kirjutame juba ammu, et vili on võrdne kullaga — ja seda ta tõepoolest on — ent viskame endiselt tuhandeid tonne leiba prügiämbritesse.

Teaduslik-tehniline progress ja inimene mõjutavad vahetult teineteist. Milliseid konkreetseid teid näete inimeste paremaks kasutamiseks meie ühiskonna materiaalse ja vaimse rikkuse loomisel?

Me kõneleme tehnikast ja teaduslik-tehnilisest progressist praegu rohkem kui kunagi varem. Kuid pidagem mees tõeasja — tehnika ei määra midagi, kui pole inimest.

Niisama palju kui räägime uuest tehnikast, peame head seisma selle nimel, et inimesed saaksid uusi teadmisi ja oskusi. Me vajame arvutustehniliselt, tehniliselt, üldse kõige laiemas mõttes haritud inimest, niisugust, kes oskab tehnikast välja võtta kõik, mis sellesse kätkevad. Pole ju mõtet paigutada tehnikasse ressursse, kui puuduvad kvalifitseeritud töölised ja insenerid. Konkreetset oli käesoleval õppeaastal planeeritud vastu võtta TRÜ-s ja TPI-s füüsika, matemaatika, keemia, soojusenergeetika, elektrisüsteemide ja peenmehhaanika erialale ligi 400 üliõpilast, avaldusi laekus aga poole vähem. Järelikult on vaja kogu ühiskonnas huvides tehnikateaduste ja insenerikutse prestiiži kõvasti suurendada. Meie riigi juhtivorganid on selleks juba võtnud mitmeid konkreetseid meetmeid, kuid palju annab teha ka kohapeal. Insenerikutse ausse seadmiseks tuleb kõrvaldada massiliselt levinud moonutused, kus kaadriinspektor on meil vaneminsener, laborant lihtsalt insener, murupügaja on haljastusinsener jne. Juhtub sedagi, et mõnel pool tuleb 10 inseneri kohta 1 tehnik — seega on viimati mainitud amet auväärsemgi. Ka meie Teaduste Akadeemias on 969 insenerikohta, millest 246 on täidetud inimestega, kellel on ainult keskharidus ja palk enamasti alla vabariigi keskmise. Niisiis võiks inseneri nimetus kanda vaid see töötaja, kes

on saanud spetsiaalse hariduse, kaitsnud diplomi ja tõepoolest väärivad seda sisuliselt; mõistagi vajab säärase töö siis ka väärilist materiaalselt hüvitamist.

Inimese kui tootliku jõu osatähtsuse suurendamiseks on vaja konkreetseid tegusid. Minu arust peaksid koos tehnikainseneridega ettevõttes töötama psühholoogid ja sotsioloogid. Tootmises tuleks korraldada asjad nii, et inimeste loomeenergia kasutamiseks oleksid vabamad võimalused. See eeldab omakorda (tugedes, mitte ainult sõnades!) loobumist sadadest asjatutest määrustest, ettekirjutustest, kooskõlastamist nõudvatest paberitest, mis mässivad loova mõtte bürokraatlikku ämblikuvõrku. Seepärast võime mõjusast majandamisest, inimese osatähtsuse suurendamisest lõplikult rääkida alles siis, kui majanduslik mõtlemine on jõudnud üksikisikuni ja avaldanud mõju majandusmehhanismi kui terviku ümberkorraldamisel. Mõned näited meil juba on. Majanduseksperimenti tingimustes töötavates teenindusministeeriumi ettevõtetes mindi mitmel teenindusalal üle lepingulisele töövõtule. Selle tulemusena on järsult suurenenud käive, tõusnud tööviljakus, kohati koguni 2–3 korda. Mis aga põhiline, tellijad näiteks ei kurda enam tootmiskoondise «Elektron» töö halva kvaliteedi üle.

Olete pidevalt rahva keskel. Mida hindate inimestes, missugune peab olema kommunist?

Hindan kõiki inimlikke omadusi. Ei kujuta ette inimest, kes võiks olla läbinisti positiivne — niisugusest võib-olla ei oskaski lugu pidada. Pean lugu nendest, kelles on nii head kui halba. Viikan lollust, pugemist, kiitmist ja enesekiitmist. Töökaaslastes sean esikohale iseseisva nonkonformistliku mõtlemisvõime. Mõistagi kuulub siia töökus, vastutustunne ja ausus.

Kommunistis hindan kõiki eelpool öeldud häid omadusi, kuid eeskätt peab ta olema partei poliitika aktiivne elluviija — ükskõik, on ta siis teadlane või tööline. Õige partei liige vastutab alati kogu oma tööloigu eest. Ja kui ta pakub algatuslikult välja asjalikud ning põhjendatud ettepanekud, siis peab ta neid aktiivselt ka propageerima ja seisma nende ellurakendamise eest.

* * *

Kõike inimlikku, mida Eesti NSV Teaduste Akadeemia asepresident akadeemik Arno Kõörna hindab, hindavad ka kaasinimesed temas — mehes, kes on sündinud 2. veebruaril 60 aastat tagasi. Önne ja edu ka «Aja Pulsis» lugejate ja tegijate poolt!

Küsitles EBBA RÕIGAS